

Bibliography

1. Lecture of Commission on making of the programs of the slavic and russian separation on the historical and philological faculty of the Kyiv university (1902) // Instytut rukopysu Nacional'noji biblioteki Ukrajinny imeni V. Vernadskijogho. – F. 37. A. Loboda. – Od. zb. 215. – Ark. 1-2zv. (in Russian).
2. Memorandum to the dean of historico-philological faculty (1902, protocol №1) of commission selecta faculty for the discussion of curriculum of teachers (I. Kulakovskij, I. Ikonnikov, N. Golubovskij) // Derzhavnyj arkhiv m. Kyjeva. – F. 16. Universytet Svjatogho Volodymyra. – Op. 474. – Spr. 96. – Ark. 11. (in Russian).
3. Statement and memorandum of chairman of historical and ethnographic group at the Kyiv university of M. Dvornar-Zapolskij in the dean's office of historical and philological faculty about activity of group // Central'nyj derzhavnyj istorichnyj arkhiv Ukrajinny. – F. 262 Osobystyj fond M. Dvornar-Zapolskijogho. – Op. 1. – Spr. 19-20. (in Russian).
4. Loboda A.M. Lectures on history of Russian literature. Ч. 1. (XVIII century) (on rights for a manuscript). – K.: Tipografija K.V. Andrusicha. Kreshhatik, 36, 1910. – 193 s. // Vidil ridkisykh knygh Naukovoji biblioteki imeni Mykhajla Maksymovycha Kyjivskogho nacional'nogho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. (in Russian).
5. Mishuk S. Archaeography-bibliographic school of V.M. Peretz (1907 – 1914) [Electronic resource]. – URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/idvu/2008_18/5.pdf. (in Ukrainian).
6. Review of teaching on a faculty in 1917 – 1918 school year to the year (historical and philological) of the Kyiv university // Derzhavnyj arkhiv m. Kyjeva. – F. 16. Universytet Svjatogho Volodymyra. – Op. 465. – Spr. 1288. – Ark. 11-11a. (in Russian).
7. Peretz V.N. Researches and materials on history of ancient literature of XVI – XVIII of centuries / Vladimir Nikolaevich Peretz; AN SSSR, Komissija po istorii filol. nauk. – M.; L.: AN SSSR, 1962. – 256 s. (in Russian).

УДК 374.71 (4)

Десятов Тимофій Михайлович – доктор педагогічних наук, професор Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

E-mail: desyatov50@mail.ru

АДАПТИВНІ СИСТЕМИ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

Висвітлено адаптивні системи освіти дорослих, метою яких є створення адаптивного середовища навчання дорослої людини, здатного надати можливості для випереджальної освіти дорослих, розвитку мобільної компетентної творчої людини. Обґрунтовано, що при включенні в освітні процеси для багатьох категорій дорослих виникає необхідність адаптації: психологічної (мотиваційної), організаційно-цільової, змістовної, технологічної, контрольної-оціночної.

Ключові слова: освіта дорослих, адаптивна освіта, мобільна компетентність, самонавчання, самонавченість, адаптивна технологія.

В умовах зростання ролі освіти у житті суспільства та інтенсифікації процесів економічної та культурної глобалізації,

модернізація освіти дорослих виявилася закономірною, оскільки географічні та суспільно-економічні трансформації призвели до підвищення мобільності громадян.

Одночасно масштабні суспільні зміни та модернізація освіти становлять нові вимоги до якості підготовки та професіоналізму фахівців. Функціональною основою такої відкритої освітньої системи є інтелектуальні адаптивні навчальні системи, метою яких є створення адаптивного середовища навчання дорослої людини, яке здатне надати можливості для випереджальної освіти дорослих. У цьому контексті особлива увага науковців України приділяється адаптації вітчизняної професійної освіти до потреб європейського ринку праці, що є проявом глобалізаційних процесів у сфері освіти.

Мета дослідження – проаналізувати основні ідеї розвитку адаптивної системи освіти дорослих як сучасної глобальної тенденції в зарубіжних країнах з метою можливості використання такого досвіду у вітчизняній системі освіти дорослих.

Проблеми розвитку адаптивної системи освіти дорослих перебували в полі зору вітчизняних та зарубіжних науковців (Н. Авшенюк, Л. Лук'янова, В. Кремень, В. Луговий, Н. Ничкало, Л. Пуховська, Ф. Альтбах, К. Андерк, Дж. Равен, А. Хуторський, І. Зімня, Е. Власова, В. Краєвський, А. Марон).

Для нашого дослідження важливе значення мають нормативні документи у галузі розвитку національної освіти, зокрема: Національна доктрина розвитку освіти України, Указ Президента України від 4 липня 2005 р. № 1013 «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування освіти в Україні» та ін.

Готовність суспільства до глобальних перетворень значною мірою визначається ступенем розробленості системи освіти дорослих, її орієнтацією на розвиток особистості, творчих здібностей, професійної та соціальної компетентності. Водночас перехід до інформаційного суспільства, розширення видів діяльності людини, «криза компетентності» зумовили якісні зміни у системі освіти дорослих: перехід від концепції освіти на все життя до концепції освіти впродовж життя, пошук нових підходів, нових технологій, нових освітніх систем. Створення системи адаптивної освіти дорослих може слугувати відповіддю на такі виклики сьогодення, оскільки її метою є створення адаптивного середовища навчання дорослої людини, яке здатне надати можливості для випереджальної освіти дорослих, розвитку мобільної, компетентнісної, творчої людини, здатної адекватно реагувати на динамічні життєві ситуації, ефективно вирішувати проблеми та досягати певного результату. Адаптація – важливий напрям у системі інформаційної підтримки навчання.

Вперше термін «адаптація» (від лат. adaptation, що означає –

прилаштування, пристосування) став використовуватися Х. Аубертом у XVIII ст.і для опису здатності живого організму пристосовуватися до зовнішніх умов, що змінюються, а в узькому значенні – для позначення змін чуттєвості органів почуття під впливом подразників. Нині дане поняття використовується в багатьох галузях знань: кібернетиці, менеджменті, педагогіці, психології, соціології, фізіології, економіці, андрагогіці тощо.

Поняття адаптивності, у певному сенсі, можна вважати найбільш загальним поняттям педагогіки. Наприклад, В. Краєвський та О. Хуторський визначають зміст освіти як «педагогічно адаптований соціальний досвід» [1]. Саме освіта допомагає «входженню у життя», адаптації в ньому. Але, щоб стати певним адаптером, освіта повинна бути адаптованою до реалій життя людини, до її потреб, що особливо важливим є в освіті дорослих. Тому, з одного боку, через освіту здійснюється адаптація дорослої людини до нових умов її життя та роботи, а з іншого боку, відбувається адаптація самої освіти до життя конкретних людей.

Важливо зрозуміти, як забезпечується в процесі навчання різних груп дорослого населення реалізація адаптаційної функції освіти. Відомо, що в освіті адаптація розглядається як двосторонній взаємообумовлений процес пристосування соціально-освітнього середовища (інституції навчання) до особистості дорослого учня, а також активного включення дорослого суб'єкта навчальної діяльності в проектування адаптивного інформаційно-освітнього середовища та розробку індивідуальних освітніх маршрутів.

Отже, адаптивне навчання можна розглядати як соціально-орієнтовану, навчачу та розвивальну модель цілеспрямованого процесу взаємодії педагога, тих, хто навчається та джерела інформації, а основною її характеристикою є поєднання адаптивної та адаптуючої діяльності. Звідси, застосування адаптивного навчання в освіті дорослих є умовою її ефективності.

В умовах активного використання інформаційних технологій в процесі навчання основними функціями адаптивного навчання дорослих є забезпечення:

- психологічної мотивації адаптації, яка базується на перебудові стереотипу дій особистості, його мислення, розуміння активної ролі у виборі стратегій та методів роботи щодо досягнення прогнозованого результату навчальної діяльності;
- організаційно-цільової адаптації, яка виражається у зближенні цілей учасників та системи організації освітнього процесу на основі врахування їх індивідуальних особливостей;
- змістової адаптації, яка передбачає відбір функціонально орієнтованого матеріалу, варіативність навчальних планів та програм,

розвиток нових моделей інтегративного навчання;

- технологічної адаптації, що включає проектування технологій, прийомів та методів різнорівневого та диференційованого навчання з альтернативним вибором форм проведення занять, засобів особистісно-орієнтованого управління навчально-пізнавальною діяльністю (система самодіагностики, самоконтролю, самокорекції). Технологічна адаптація розуміється як можливість пристосування навчальної програми до особливостей конкретного процесу навчання з метою його оптимізації;

- управлінської адаптації, яка характеризує зміни соціально-освітніх орієнтацій функціонування та розвитку адаптивної системи. Остання прагне не тільки пристосуватися до індивідуальних особливостей тих, хто навчається, а й гнучко реагувати на соціокультурні зміни. Це дає можливість здійснити адаптацію дорослої людини до життя у суспільстві, створює умови для свідомого вибору та засвоєння навчальних програм;

- контрольної-оцінної адаптації, яка пов'язана з тим, що дорослі учні, які належать до однієї соціальної групи по різному сприймають та засвоюють однаковий за змістом навчальний матеріал. Це потребує різні форми контролю [2; 3].

Необхідність багатосторонньої адаптації викликала до життя поняття «адаптивна школа» і «адаптивна освіта». Стратегія функціонування адаптивної школи дорослих визначається з двох складових. По-перше, вона намагається пристосуватися до індивідуальних особливостей учнів, по-друге – по можливості гнучко реагувати на соціокультурні зміни та виклики навколишнього середовища. Адаптивна освіта спрямована на вирішення завдань формування професійно-особистісної культури людини, що відповідає рівню і вимогам життя суспільства, а також створення умов для продуктивного вибору та засвоєння програм.

Важливими факторами активізації навчально-суб'єктної діяльності дорослого, що значною мірою впливають на реалізацію ідей адаптивного навчання є:

- самореалізація дорослого як особистості, як суб'єкта діяльності, як індивідуальності. Освіта завжди була сферою самореалізації людини, психологічним механізмом прояву себе у житті та діяльності;

- співпричетність дорослої людини до навколишньої дійсності як уявне прийняття на себе певної позиції та ролі, втілення себе у реальність, емоційний «відгук» свого глибинного «Я» соціальним викликом, а діяльність андрагога може створити проблемне поле в умовах адаптивного навчання дорослої людини для його власних пошуків та роздумів;

- еволюція запитів та потреб дорослої людини у самопізнання,

що зумовлені віковими етапами життя людини;

- розвиток рефлексивних здібностей, які дозволяють здійснити вихід людини у мегапозицію відносно до особистого досвіду, розуміння й усвідомлення реального смислу навчальних та професійних змін;

- самонавчання та самонавченість як здатність особистості регулювати свої відношення із зовнішнім світом у процесі самостійного засвоєння нових знань [4].

Створення адаптивного навчання дорослих актуалізує проблему розробки та впровадження адаптивних технологій навчання. Їх суттєвими характеристиками є те, що технологія розробляється під конкретний педагогічний задум, що базується на певній методологічній, дидактичній, психологічній, філософській позиції її авторів; адаптивний ланцюжок дій, операцій та зв'язків реалізується відповідно до прийнятих цільових установок і конкретних прогнозованих результатів; адаптивна технологія передбачає адаптивну діяльність педагога та того, хто навчається, з урахуванням можливостей індивідуалізації учіння, використання можливостей їх спілкування та діалогу, у тому числі комп'ютерних засобів навчання; адаптивна технологія навчання дорослих розробляється та реалізується як рішення багатокритеріального завдання з отримання максимально запланованих результатів за мінімуму зусиль. Обов'язковими атрибутами адаптивної технології навчання дорослих є процедури самодіагностики (дидактичні, психологічні, соціометричні та ін.), які містять критерії, показники й інструментарій для оцінки результатів діяльності суб'єктів андрагогічного процесу [3].

Важливою особливістю адаптивного навчання дорослих є орієнтація на особливості сучасного інформаційного суспільства, у якому провідну роль відіграють процеси глобалізації та глобальні комунікації. Інформаційні технології є засобом їх забезпечення та реалізації.

Дослідники вважають найбільш перспективним для освіти дорослої людини шлях модульної інтеграції як по вертикалі, так й по горизонталі, який здатен привести до створення інтегрованого адаптивного середовища на базі інформаційних технологій. Проте зазначимо, що практична реалізація цього шляху можлива лише за умови втілення концепції неперервної освіти дорослих. Проте, саме інформаційні технології повинні стати технологічною базою цієї концепції.

Адаптивна система навчання розроблена і впроваджена в навчальний процес А. Границькою. У цієї педагогічної технології головне місце займає учень, його характер, його здатності до засвоєння і розуміння матеріалу. А саме технологія надає навчальному процесу адаптивність – здатність пристосовуватися до особливостей кожного хто навчається. Адаптивна освіта – це освіта, яка зорієнтована на того, хто навчається, на їх потреби та можливості [2].

Ідея адаптивного навчання, що базується на кібернетичному

підході, вперше отримала найбільш повне обґрунтування у роботах Г. Паска та О. Берга, які адаптивне навчання розуміли як створення адаптивного механізму управління діяльністю суб'єкта учіння, який підтримує інтерес, увагу, мотивацію та забезпечує організацію зворотного зв'язку в умовах програмованого навчання [5]. Завдяки дослідженням В. Богорева, О. Власової, Т. Шамової та ін. теорія адаптивного навчання збагатилася ідеями та принципами синергетики (самоорганізація, відкритість, нелінійність) [6].

Основними принципами адаптивного навчання дорослих можна вважати: гнучкість, відкритість, орієнтацію на реальні потреби суб'єкта, що навчається, варіативність; нове розуміння загальної культури дорослого в інформаційному суспільстві як поєднання гуманістичної, наукової та технологічної складових, як основи для організації особистого, соціального та професійного життя (принцип соціального та особистісного розвитку); інтеграцію культурно-історичного та ціннісно-аксіологічного феноменів, засвоєння яких дозволяє переосмислити такі істини та цінності, як пізнання природи, суспільства, людини та культури (принцип культурно-історичного та ціннісного розвитку); реалізацію інтегративно-модульних технологій навчання, які базуються на єдності нормативного (соціального) та індивідуального, що дозволяє особистості конструювати індивідуальні освітні маршрути принцип індивідуального просування); забезпечення грамотності та компетентності, розвитку загальної інтелектуальної культури, створення наукової бази у професійній сфері (принцип компетентнісного підходу) [3; 7].

У процесі адаптивного навчання відбувається зміна параметрів у структурі системи на основі поточної інформації з метою досягнення чітко визначеного, найбільш оптимального результату та з'являється можливість враховувати індивідуальні відмінності тих, хто навчається.

На підставі здійсненого аналізу можемо стверджувати, що системи, в основі яких лежить принцип адаптивного навчання, спрямовані на побудову індивідуальних освітніх стратегій, забезпечують психологічне корегування стереотипу дії особистості, її мислення та механізм самореалізації. Функціонування адаптивних систем освіти дорослих передбачає використання агентного онтологічного підходу, який вимагає представлення інформації в придатній для автоматичного опрацювання формі. В основі інтелектуальних адаптивних навчальних систем лежить рекомендаційний підхід, який передбачає успішний вибір освітньої стратегії на основі фази моделювання та фази рекомендацій.

Література

1. Краевский В.В. Предметное и общепредметное в образовательных стандартах / В.В. Краевский, А.В. Хуторской // Педагогика. – 2003. – № 2. – С. 3-10.
2. Адаптивное обучение взрослых: дидактический и методический аспекты / под ред. Т.В. Корнер. – СПб.: ИОВ РАО, 2003. – 120 с.

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. – 2015. – Вип. 1 (10)

3. Практическая андрагогика. – Книга 1: Современные адаптивные системы и технологии образования взрослых / под ред. В.И. Подобеда, А.Е. Марона. – СПб.: ГНУ ИОВ РАО, 2003. – 406 с.

4. Образование взрослых на рубеже веков: вопросы методологии, теории и практики [Текст]: в 4 т. – СПб.: ИОВ РАО, 2000. – Т. 3: Психологические основы образования взрослых, кн. 1: Образование взрослых: социально-психологические проблемы, поиски, решения / Ю.Н. Кулюткин, Г.С. Сухобская, Н.М. Божко, Л.Н. Бегали. – СПб.: Ин-т образования взрослых РАО, 2000. – 183 с.

5. Кибернетика и проблемы обучения / под ред. А.И. Берга. – М.: Прогресс, 1970. – 390 с.

6. Власова Е.З. Адаптивные технологии обучения: монография / Е.З. Власова. – СПб.: ЛГОУ, 1999. – 126 с.

7. Образование взрослых на рубеже веков: вопросы методологии, теории и практик: в 4 т. – СПб.: ИОВ РАО, 2000 – Т. 4: Технологии обучения взрослых в различных образовательных системах, кн. 1: Теоретико-методологические основы проектирования технологии обучения взрослых / А.Е. Марон [и др.]. – СПб.: Ин-т образования взрослых РАО, 2000. – 216 с.

Desyatov Tymofiy – *Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Bohdan Khmelnytsky Cherkasy National University*
E-mail: desyatov50@mail.ru

ADAPTIVE SYSTEMS OF ADULT EDUCATION

Summary. *Adaptive systems of adult education are highlighted in the paper. It is noted that the purpose of adaptive education is to create adaptive environment of teaching an adult which can provide opportunities for anticipatory adult education, development of mobile competent, creative person, who is able to adequately respond to dynamic life situations, to effectively solve problems and achieve a certain result. In this paper the content of education is defined as pedagogically adapted social experience. It is emphasized that education helps “to enter into life» and to adapting a person in it. But to be a specific adapter, education should be adapted to the realities of life, its needs, which is especially important in adult education. It is theoretically proved that while incorporation into educational processes for different categories of adults the necessity of adaptation arises: psychological (motivational), organizational-and-purposeful, content, technological, control-and-evaluation. It is investigated that the necessity of multilateral adaptation brought to life the concepts of “adaptive school» and “adaptive education». Basic functions, principles, technologies and factors of activization of educational-and-subjective activity of an adult are determined*

Key words: *adult education, adaptation, adaptive education, adaptive school, mobile competence, adaptive learning, adapter, self-learning, adaptive technology.*

Bibliography

1. Kraevskij V.V. Dicipinary and general dicipinary issues in educational standards / V.V. Kraevskij, A.V. Hutorskoj // Pedagogika. – 2003. – № 2. – P. 3-10. (in Russian).

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. – 2015. – Вип. 1 (10)

2. Adaptive adult education: didactic and methodical aspects / ed. T.V. Komer. – SPb.: IOV RAO, 2003. – 120 p. (in Russian).

3. Practical andragogics – Book 1: Modern adaptive systems technology and adult education / ed. V.I. Podobed, A.E. Maron. – SPb.: GNU IOV RAO, 2003. – 406 p. (in Russian).

4. Adult Education at the turn of the century: questions of methodology, theory and practice: V 4 vol. SPb.: IOV RAO, 2000. – Vol. 3: Psychological Foundations of Adult Education, Book 1: Adult education: social and psychological problems, searches, solutions / Ju.N. Kuljutkin, G.S. Suhobskaja, N.M. Bozhko, L.N. Begali. – SPb.: In-t obrazovanija vzroslyh RAO, 2000. – 183 p. (in Russian).

5. Cybernetics and problems of teaching / ed. A.I. Berg. – M.: Progress, 1970. – 390 p. (in Russian).

6. Vlasova E.Z. Adaptive Learning Technology: monograph / E.Z. Vlasova. – SPb.: LGOU, 1999. – 126 p. (in Russian).

7. Adult Education at the turn of the century: questions of methodology, theory and practice Text]: 4 v. – SPb.: IOV RAO, 2000 – Vol/ 4 : Technology of adult education in various educational systems, Book 1: Theoretical and methodological principles of design technology of adult education / A.E. Maron [et al.]. – SPb.: In-t obrazovanija vzroslyh RAO, 2000. – 216 s. (in Russian).

УДК: 37.013.8:502.2 - 027.12

Лічман Лада Юріївна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика

E-mail: lichman1967@mail.ru

КОНЦЕПТ ЖИТТЄЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СВІТЛІ ІДЕЇ НООГЕНЕЗА П. ТЕЙЯР ДЕ ШАРДЕНА: ЩОДО ПИТАННЯ ПРО КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНУ ПЕДАГОГІКУ

У статті висвітлюється фундаментальна проблема життєзабезпечення щодо доктрини П. Тейяра де Шардена як основи ноосферної педагогіки в її компетентнісному вираженні. Визначається, що концептуально значущі положення теорії французького мислителя екстраполюються на ідеологію компетентнісної педагогіки. При цьому виявляється, що смислова місткість та ключові базові поняття одного із засновників науки ноосфери можуть ретранслюватися в компетентнісно-орієнтованій педагогіці, що обґрунтовує необхідність масштабного вивчення протокомпетентнісних витоків з метою поглиблення наукового потенціалу педагогіки XXI ст.

Ключові слова: життєзабезпечення, ноогенез, протокомпетентнісні джерела, змістовний базис, термінологічна спадкоємність, ноосфера.

Орієнтація системи освіти України на європейські стандарти вимагає невідкладної модернізації національно спрямованої компетентнісної педагогіки. Відповідність освітнім параметрам